

HELENA MARCZEWSKA
MARIA SOKOŁOWSKA
JADWIGA REINSTEIN
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

SZACUNKOWE KOSZTY PODSTAWOWYCH ARTYKUŁÓW ROL- NYCH W GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH W LATACH 1954/55—1957/58

Przedstawione w niniejszym opracowaniu szacunki kosztów produkcji podstawowych artykułów rolnych mają na celu zobrazowanie kierunku i wielkości zmian w poziomie kosztów, spowodowanych ruchem cen podstawowych środków produkcji i innych czynników.

Publikowane dane o poziomie kosztów nie mogą być uznane za faktyczny poziom kosztu w gospodarstwach badanych, ani tym bardziej przenoszone bezpośrednio na przeciętne gospodarstwa w poszczególnych rejonach. Wynika to po pierwsze z braków metody rozdzielczej oraz z faktu, że gospodarstwa prowadzące rachunkowość rolną, na podstawie których dokonano szacunków, są gospodarstwami o wyższym poziomie produkcji od przeciętnych w danym rejonie.

Ponieważ jednak stosowano tę samą metodę kalkulacji do wszystkich rejonów w poszczególnych latach, można na podstawie tych wyników sądzić (mimo wysuniętych wyżej zastrzeżeń) o kierunku zmian kosztów w badanych latach oraz o różnicach rejonowych w kształtowaniu się poziomu kosztów jednostkowych.

Fakt przyjęcia przez nas do wyliczenia kosztów jednostkowych pło-
nów przeciętnych z 5 lat podkreśla, że nie traktujemy otrzymanych wy-
ników jako wielkości ściśle odpowiadających konkretnemu poziomowi
kosztów w poszczególnych latach.

Za podstawę do szacunku kosztów przyjęto normy nakładów materia-
łowo-pieniężnych¹ w roku 1954/55 według gospodarstw rachunkowych
przeliczone dla produkcji roślinnej na 1 ha uprawy. Dla produkcji zwie-
rzęcej przyjęto średnią ilość spasionych pasz w przeliczeniu na 1 krowę
i na 100 kg przyrostu trzody chlewnej w latach 1951/52—1954/55 (średnia
ważona), pozostałe nakłady szacowano na podstawie danych z roku
1954/55.

¹ „Nakłady materiałowo-pieniężne na podstawowe artykuły rolne w 8 rejonach
kraju za lata 1951/52—1954/55”. E. Gorzelak, Z. Kozłowski i H. Marczevska (IER)
— praca nieopublikowana.

Kalkulację przeprowadzono dla 5 rejonów kraju przyjmując średnie z dwu grup obszarowych najbardziej reprezentatywnych (pod względem ilości gospodarstw) w danym rejonie, a mianowicie:

Rejon	Gospodarstwa przyjęte za podstawę kalkulacji	
	Granice obszarów w ha	Liczba gospodarstw
1. Poznańsko-bydgoski	7—20	117
2. Południowo-lubelski	3—9	64
3. Białostocki	8—20	80
4. Południowo-zachodni (obejmuje woj. wrocławskie, opolskie i zielonogórskie)	4—12	89
5. Południowo-wschodni (obejmuje woj. rzeszowskie, część krakowskiego i kieleckiego)	1—6	188

Zasady przeprowadzonych kalkulacji omówimy kolejno dla produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Na wstępie przytaczamy w tab. 1 ceny przyjęte przez nas w kolejnych latach dla wyceny produktów obrotu wewnętrznego, pochodzących z gospodarstwa.

Tabela 1

Ceny przyjęte do szacunku kosztów jednostkowych (zł)
w latach 1954/55—1957/58

	Jednostka	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Pszenica	q	290	290	290	284
Zyto	q	230	230	230	225
Jęczmień	q	230	230	230	225
Owies	q	220	220	220	216
Ospa	q	250	250	250	248
Otręby pszenne	q	160	160	160	179
Otręby inne	q	140	140	140	140
Ziemniaki	q	55	70	55	70
Okopowe pastewne	q	25	25	25	25
Siano	q	100	100	100	100
Słoma	q	33	33	33	33
Zielonki	q	24	24	24	24
Liście buraków cukrowych	q	18	18	18	18
Pastwisko	q	10 ^a	10 ^a	10 ^a	10 ^a
Obornik	q	15	18	16	18
Mleko pełne	ltr	1,80	1,90	2,00	2,00
Mleko chude	ltr	0,35	0,35	0,40	0,40

^a W rejonie południowo-wschodnim — 12 zł.

W latach 1954/55—1956/57 ceny te przyjęto według cennika opracowanego w IER dla zamknięć bilansowych książek rachunkowych. W cenniku IER zmieniono jedynie cenę słomy, którą ustalono w relacji do siana, jako $\frac{1}{3}$ wartości siana. Ponieważ dla roku 1957/58 cennik nie zo-

stał jeszcze opracowany, ustalono ceny w oparciu o notowania cen wolnorynkowych GUS przy zachowaniu tej samej metody¹.

Szacunek kosztu produkcji na 1 ha uprawy poszczególnych roślin przedstawia się następująco:

Nasiona — przyjęto na 1 ha z danych dla roku 1954/55, ceny według załączonego cennika dla kolejnych lat.

Obornik — normy na 1 ha według danych z roku 1954—55, ceny z cennika.

Nawozy mineralne — przyjęto wysokość nakładu w złotych z roku 1954/55 na tym samym poziomie w latach 1955/56 i 1956/57. Ponieważ ceny nawozów mineralnych wzrosły w roku 1957 (kwiecień) w kalkulacji kosztu na rok 1957/58 wartość nakładu z roku 1954/55 podniesiono o wskaźnik wzrostu cen najczęściej stosowanych nawozów w gospodarstwach badanych (rok 1957 w stosunku do 1954 średnio 170%).

Koszt siły pociągowej — obliczono na podstawie danych wyjściowych z pracy o „Nakładach jednostkowych na podstawowe artykuły rolne” dotyczących ilości pasz spasionych na 1 konia (średnie czteroletnie), ceny dla kolejnych lat dla obliczenia wartości pasz spasionych przyjęto według cennika.

Do kosztu utrzymania konia doliczono ponadto pracę ludzką przy obrzędzie konia, koszt kucia, leczenia, ubezpieczenia i amortyzację konia. Rozdziału kosztu siły pociągowej dokonano według metody zastosowanej w pracy o „Nakładach jednostkowych”².

Tabela 2

Roczny koszt utrzymania konia (zł)
przyjęty do szacunku kosztów jednostkowych w latach 1954/55—1957/58

Rok	R e j o n				
	poznańsko- bydgoski	południowo- lubelski	białostocki	południowo- zachodni	południowo- wschodni
1954/55	4306	3578	3965	4116	3512
1955/56	4878	3622	4728	4539	3369
1956/57	5140	3914	5067	4822	3643
1957/58	5464	4179	5589	5138	3922

Amortyzacja budynków. Poziom amortyzacji z roku 1954/55 przyjęto również dla kolejnych lat 1955/56 i 1956/57. W 1957/58 r. podwyższono amortyzację o wskaźnik wzrostu cen materiałów budowlanych, tj. o 57%.

Amortyzacja inwentarza martwego. Poziom wartości amortyzacji inwentarza z roku 1954/55 podniesiono w kolejnych latach o wskaźnik wzrostu cen na maszyny ustalony według cenników obowiązujących w latach badanych. Wskaźnik cen maszyn obliczony jako średnia waży-

¹ E. Gorzelak, „W sprawie metody wyceny produktu globalnego w indywidualnych gospodarstwach chłopskich”, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 2/1955.

² Metoda ta została przedstawiona w pracy „Koszty i opłacalność produkcji rolnej” PWRiL, Warszawa 1957, str. 314, tab. 8.

na przez ilość maszyn każdego rodzaju w gospodarstwach indywidualnych¹ przedstawia się następująco:

	1954	1955	1956	1957
Wskaźnik cen maszyn w %	100	100	119	307

Koszt pracy wyszacowano przyjmując normy pracochłonności na 1 ha poszczególnych upraw z ankiety opracowanej w IER w 1954 r. Normy te różnicowane rejonowo przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Pracochłonność przyjęta przy szacunku kosztów jednostkowych w dniach dziesięciogodzinnych

Wyszczególnienie	R e j o n				
	poznańsko-bydgoski	południowo-lubelski	białostocki	południowo-zachodni	południowo-wschodni
Pszenica	30,0	33,0	25,0	31,0	31,0
Żyto	21,0	25,0	18,0	20,0	26,0
Jęczmień	23,0	26,0	20,0	22,0	29,0
Owies	23,0	27,0	20,0	22,0	28,0
Ziemniaki	45,0	54,0	50,0	50,0	58,0
Buraki cukrowe	100,0	140,0	120,0	110,0	150,0
Na 100 kg trzody	10,0	17,5	15,0	15,0	17,5
Na 1 krowę	32,0	55,0	32,5	38,5	74,0

Umowną opłatę pracy rodziny chłopskiej ustalono w oparciu o przeciętną płacę roboczogodziny w PGR w produkcji roślinnej z doliczeniem wyszacowanej wartości deputatów przysługujących robotnikom rolnym. W produkcji roślinnej przyjęto niższy poziom dniówki roboczej przy produkcji buraków cukrowych o 3% w stosunku do dniówki przyjętej przy uprawie zbożowych, przy ziemniakach o 2,5%. Obniżenia tego dokonano na podstawie wyceny poszczególnych czynności przy uprawie każdej rośliny przyjmując ilość godzin zużytych według dzienników robocizny z roku 1955/56² oraz ceny zróżnicowane według obowiązujących wzorcowych taryfikatorów płac w PGR³.

W produkcji zwierzęcej przyjęto umowną opłatę pracy w wysokości 75% dniówki przeciętnej⁴.

Tabela 4

Umowna opłata za 1 dzień pracy w zł przyjęta do szacunku kosztów jednostkowych w latach 1954/55—1957/58.

Wyszczególnienie	R o k			
	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Zboża	42	44	47	51
Okopowe	41	43	46	50
Hodowla	32	33	36	38

¹ Zeszyty Ekonomiki Rolnictwa i Planowania, nr 7/1957, tab. 1.

² E. Gorzelak: „Nakłady pracy w indywidualnych gospodarstwach chłopskich” praca kandydacka, maszynopis IER, 1958 r., s. 214, 218 i 227.

³ Układ zbiorowy pracowników Ministerstwa Rolnictwa, Warszawa 1957 r., s. 22.

⁴ Uzasadnienie, patrz artykuł H. Marczewskiej „Opłacalność chowu bydła i trzody chlewnej”, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, 2/1958, s. 76.

Tak obliczony koszt produkcji na 1 ha uprawy poszczególnych roślin po odjęciu produkcji ubocznej dzielono przez plon w danym roku.

Plony przyjęte do szacunku kosztów jednostkowych dla lat 1954/55—1957/58 w q/ha według notowań PIP (średnie pięcioletnie)

Tabela 5

Wyszczególnienie	Lata	R e j o n				
		poznańsko-bydgoski	południowo-lubelski	białostocki	południowo-zachodni	południowo-wschodni
Pszenica	1950—54	14,1	11,5	10,5	13,2	11,7
	1951—55	14,7	12,2	11,0	13,9	12,0
	1952—56	14,7	12,9	11,2	14,5	12,9
	1953—57	15,2	14,1	11,3	15,3	13,7
Żyto	1950—54	13,3	11,0	10,6	13,5	11,1
	1951—55	13,7	11,4	11,1	13,7	11,3
	1952—56	13,7	11,9	11,2	13,8	11,9
	1953—57	14,1	12,6	11,4	14,2	12,8
Jęczmień	1950—54	15,1	11,7	10,8	12,9	11,4
	1951—55	15,5	12,4	11,0	13,5	11,8
	1952—56	16,1	12,9	11,2	14,2	12,4
	1953—57	14,6	13,6	11,0	14,8	12,8
Owies	1950—54	15,1	11,7	11,1	13,0	12,3
	1951—55	15,4	12,3	11,2	13,6	12,7
	1952—56	15,8	12,8	11,6	14,2	13,2
	1953—57	15,9	13,4	11,8	14,8	13,5
Ziemniaki	1950—54	135	124	110	130	113
	1951—55	128	119	104	121	100
	1952—56	132	135	116	121	112
	1953—57	135	139	120	130	118
Buraki cukrowe	1950—54	218	184	151	198	183
	1951—55	211	182	141	194	170
	1952—56	211	192	146	201	176
	1953—57	213	208	.	211	.

Plony przyjęte do szacunku kosztów jednostkowych według IER — średnie z 4 lat 1953/54—1955/56 (w q/ha)

Tabela 6

Wyszczególnienie	R e j o n				
	poznańsko-bydgoski	południowo-lubelski	białostocki	południowo-zachodni	południowo-wschodni
Pszenica	18,4	16,6	14,1	17,2	16,2
Żyto	15,2	14,6	12,6	14,9	15,8
Jęczmień	19,2	18,7	14,6	17,5	18,1
Owies	19,3	17,0	15,2	16,4	18,8
Ziemniaki	147	158	140	156	142
Buraki cukr.	256	208	.	251	.

Poziom plonów przyjęto w dwu wariantach: a) średnią dla kolejnych pięciu lat według notowań PIP w danym rejonie kraju, b) średnią dla lat 1953/54—1955/56 na podstawie gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną w badanych rejonach i grupach obszarowych.

Przyjęcie dwu poziomów plonów pozwala ocenić jak kształtowały się koszty jednostkowe w gospodarstwie o wyższych plonach (rachunkowicze) i gospodarstwach o niższych plonach (przeciętne według PIP)¹.

Ponadto uwzględniono również w kalkulacji świadczenia, które wyznaczono w następujący sposób:

a) przeciętne obciążenie 1 ha podatkiem gruntowym w poszczególnych rejonach kraju w każdym z badanych lat według sprawozdawczości Ministerstwa Finansów,

b) świadczenia z tytułu dostaw obowiązkowych zbóż, ziemniaków, żywca i mleka w wymiarze przeciętnym na 1 ha w poszczególnych rejonach kraju i latach według sprawozdawczości Ministerstwa Przemysłu Rolnego i Skupu. Wysokość świadczeń wyznaczono jako różnicę cen przyjętych do wyceny obrotu wewnętrznego i cen dostaw obowiązkowych. Dla buraków cukrowych uwzględniono wyłączenia areалу według umowy (w dostawach zbóż i ziemniaków),

c) obowiązujące ubezpieczenia według sprawozdawczości PZU w kolejnych latach w każdym badanym rejonie.

Tabela 7

**Wysokość świadczeń w złotych na 1 ha zbóż, ziemniaków
i buraków cukrowych w latach 1954/55—1957/58**

Rejon	Zboża i ziemniaki				Buraki cukrowe			
	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Poznańsko-bydgoski	1658	1689	1598	1025	915	896	904	714
Południowo-lubelski	1108	1152	1084	530	516	800	780	611
Białostocki	779	809	798	823	.	.	.	.
Południowo-zachodni	1431	1484	1431	913	784	796	825	654
Południowo-wschodni	814	856	892	757	.	.	.	.

Szacunek kosztu artykułów pochodzenia zwierzęcego oparto na następujących zasadach:

Pasze. Ilość pasz w poszczególnych rejonach przyjęto z rachunkowości rolnej (średnie czteroletnie) w przeliczeniu na 1 krowę i na 100 kg przyrostu żywca wieprzowego. Wartość skarmionych pasz obliczono posługując się załączonym cennikiem.

Ściółka. Ilość na 1 krowę, na 100 kg przyrostu żywca wieprzowego przyjęto z danych o nakładach (średnie czteroletnie), ceny według załączonego cennika.

¹ Można jednocześnie przypuszczać, że w gospodarstwach tych nakłady materiałowo-pieniężne są nieco niższe, a nakłady pracy wyższe, niż w gospodarstwach prowadzących rachunkowość.

Koszty hodowli — przyjęto według poziomu kosztów w roku 1954/55.

Koszty leczenia — w poszczególnych latach nie różnicowano, ponieważ przeciętna opłata za 1 zabieg według sprawozdawczości Departamentu Weterynarii Ministerstwa Rolnictwa nie wykazywała żadnych zmian w badanych latach.

Koszt utrzymania konia. Metoda wyznaczania kosztu została podana przy omawianiu kalkulacji dla produkcji roślinnej. Zgodnie z przyjętą metodą rozdziału kosztu siły pociągowej, 10% wysokości kosztu rozdzielono na koszty produkcji zwierzęcej, a w ramach produkcji zwierzęcej — według udziału wartości poszczególnych artykułów w stosunku do całej wartości produkcji zwierzęcej liczonej w cenach jednolitych.

Światło i energie elektryczną przyjęto na poziomie kosztu z 1954/55, ponieważ cena ropy i prądu nie uległa zmianie w badanych latach.

Od obliczonego kosztu produkcji odjęto wartość wyznaczoną obornika. Ilość wyprodukowanego obornika przyjęto według danych z rachunkowości (średnia czteroletnia)¹. Ceny przyjęto według załączonego cennika.

Koszt utrzymania 1 krowy rozdzielono proporcjonalnie do udziału wartości mleka i żywca wołowego w wartości produkcji na 1 krowę. Przeciętną mleczność od 1 krowy przyjęto według danych z rachunkowości rolnej (średnia czteroletnia) oraz według notowań korespon-

Tabela 8

**Mleczność krów i produkcja żywca w przeliczeniu na 1 krowę
w roku 1954/55 i średnie czteroletnie
(według IER)**

Rejon	Mleczność w ltr		Produkcja żywca w kg	
	1954/55	średnie czte- roletnie	1954/55	średnie czte- roletnie
Poznańsko-bydgoski	2128	1989	115,4	108,8
Białostocki	1664	1511	128,2	103,0
Południowo-zachodni	2323	2380	135,8	124,5
Południowo-wschodni	1887	1817	111,9	116,7

Tabela 9

**Mleczność krów według korespondentów GUS w ltr
(średnie czteroletnie)**

Lata	Rejon			
	poznańsko- -bydgoski	białostocki	południowo- -zachodni	południowo- -wschodni
1951—54	1978	1562	2050	1693
1952—55	1968	1551	2045	1695
1953—56	1996	1621	2040	1723
1954—57	2078	1688	2062	1778

¹ Metoda szacunku obornika, patrz „Koszty i opłacalność produkcji rolnej” PWRiL, Warszawa 1957, str. 312.

dentów GUS. Produkcję żywca wołowego i produkcję trzody przyjęto z braku innych materiałów według danych z rachunkowości rolniej (średnie czteroletnie).

Koszt jednostkowy mleka, żywca wołowego i żywca wieprzowego podajemy również w dwu wariantach:

- a. koszt jednostkowy bez świadczeń,
- b. koszt jednostkowy z uwzględnieniem świadczeń.

Świadczenia obciążające produkcję od 1 krowy i 100 kg żywca wieprzowego obliczono posługując się powierzchnią paszową ustaloną na podstawie średnich norm spasanania i przeciętnych plonów z rachunkowości rolniej.

Tabela 10

Powierzchnia paszowa na 1 krowę w ha

Wyszczególnienie	Rejon			
	poznańsko-bydgoski	białostocki	południowo-zachodni	południowo-wschodni
Pasze treściwe	0,06	0,04	0,08	0,05
Ziemniaki	0,03	0,03	0,03	0,02
Okopowe pastewne	0,10	0,04	0,06	0,06
Siano	0,20	0,26	0,39	0,15
Zielonki	0,18	0,12	0,09	0,13
Pastwisko	0,07	0,22	0,10	0,05
Razem	0,64	0,71	0,75	0,46

Tabela 11

Powierzchnia paszowa na 100 kg przyrostu trzody chlewnej w ha

Wyszczególnienie	Rejon				
	poznańsko-bydgoski	południowo-lubelski	białostocki	południowo-zachodni	południowo-wschodni
Pasze treściwe	0,08	0,10	0,11	0,07	0,07
Ziemniaki	0,07	0,05	0,06	0,05	0,06
Zielonki	0,02	0,01	0,02	0,01	0,01
Razem	0,17	0,16	0,19	0,13	0,14

Przy obliczaniu powierzchni paszowej nie brano pod uwagę powierzchni przy produkcji liści buraków cukrowych, a w paszach treściwych uwzględniono tylko powierzchnię na wyprodukowanie pasz własnych bez dokupna¹, nie uwzględniono również makuchów.

Do rejonu południowo-lubelskiego nie podajemy danych dotyczących kosztów produkcji mleka i żywca wołowego z uwagi na zastrzeżenia odnośnie ilościowego spasanania pasz na 1 krowę. Średnie czteroletnie okazały się zaniżone. Z braku miejsca podajemy poszczególne elementy kosztów na 1 ha badanych roślin oraz na 1 krowę i na 100 kg

¹ Powierzchnia paszowa podana w tabeli 11 nie jest pełną powierzchnią potrzebną na utrzymanie 1 krowy i na produkcję 100 kg przyrostu żywca wieprzowego, przestrzegamy przed stosowaniem jej do szacunków potrzebnej powierzchni na utrzymanie inwentarza żywego.

przyrostu tylko dla rejonu poznańsko-bydgoskiego. Dla pozostałych rejonów sumaryczny koszt produkcji.

Tabela 12

Wysokość świadczeń w złotych na 1 krowę
i na 100 kg przyrostu żywca wieprzowego w latach 1954/55—1957/58

Rejon	Na 1 krowę w złotych				Na 100 kg przyrostu w złotych			
	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Poznańsko-bydgoski	895	908	887	617	282	287	272	174
Południowo-lubelski	×	×	×	×	144	150	141	140
Białostocki	455	472	479	362	132	138	136	140
Południowo-zachodni	791	821	833	607	186	193	186	119
Południowo-wschodni	365	390	410	343	114	120	125	106

Tabela 13

Nakłady w zł na 1 ha produkcji 4 zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych

Rok	Rejon	Poznańsko-bydgoski	Południowo-lubelski	Białostocki	Południowo-zachodni	Południowo-wschodni
Pszenica						
1954/55		3441	3701	3358	3571	4350
1955/56		3684	3887	3680	3799	4426
1956/57		3969	4043	3802	3923	4596
1957/58		4592	4800	4398	4747	5539
Zyto						
1954/55		2591	2858	2580	2631	3375
1955/56		2790	3024	2841	2817	3611
1956/57		2856	3111	2913	2853	3753
1957/58		3430	3646	3412	3464	4526
Jęczmień						
1954/55		2871	3225	2863	2876	3694
1955/56		3083	3393	3146	3075	3948
1956/57		3162	3506	3236	3153	4113
1957/58		3850	4232	3857	3766	4966
Owies						
1954/55		2869	3086	2781	2811	3570
1955/56		3076	3258	3053	3004	3814
1956/57		3160	3359	3136	3079	3968
1957/58		3938	4029	3740	3737	4802
Ziemniaki						
1954/55		6973	8299	8322	7586	8922
1955/56		7861	8942	9544	8509	9986
1956/57		7529	9209	9214	8186	9749
1957/58		9078	10261	10872	9805	11638
Buraki cukrowe						
1954/55		9751	11959	.	10297	.
1955/56		10617	12782	.	11225	.
1956/57		10834	13061	.	11428	.
1957/58		13208	15307	.	13523	.

Tabela 14
Wartość produkcji ubocznej (słomy i liści buraków cukrowych) w zł na 1 ha

Rok	Rejon		Poznańsko-bydgoski		Południowo-lubelski		Białostocki		Południowo-zachodni		Południowo-wschodni	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Pszenica												
1954/55	903	1092	677	986	624	838	784	1022	814	962	962	962
1955/56	875	1092	725	986	653	838	825	1022	713	962	962	962
1956/57	875	1092	766	986	667	838	861	1022	766	962	962	962
1957/58	904	1092	838	986	670	838	908	1022	766	962	962	962
Żyto												
1954/55	838	903	653	867	665	749	802	884	760	939	939	939
1955/56	815	903	677	867	660	749	868	884	670	939	939	939
1956/57	815	903	707	867	667	749	818	884	706	939	939	939
1957/58	838	903	748	867	677	749	845	884	759	939	939	939
Jęczmień												
1954/55	579	759	463	741	428	578	512	693	507	717	717	717
1955/56	614	759	491	741	436	578	534	693	469	717	717	717
1956/57	637	759	511	741	442	578	561	693	492	717	717	717
1957/58	578	759	539	741	436	578	587	693	508	717	717	717
Owies												
1954/55	630	766	463	673	436	601	515	649	535	744	744	744
1955/56	611	766	487	673	442	601	538	649	502	744	744	744
1956/57	627	766	507	673	459	601	561	649	521	744	744	744
1957/58	525	766	531	673	469	601	587	649	535	744	744	744
Buraki cukrowe												
1954/55	1917	2300	1656	1872	.	.	1782	2259	.	.	.	.
1955/56	1899	2300	1638	1872	.	.	1746	2259	.	.	.	.
1956/57	1899	2300	1728	1872	.	.	1809	2259	.	.	.	.
1957/58	1917	2300	1872	1872	.	.	1899	2259	.	.	.	.

^a Przy przyjęciu średnich plonów według PIP, (patrz tab. 5).

^b Przy przyjęciu średnich plonów według gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną (patrz tab. 6).

Różnice w kształtowaniu się poziomu kosztów na jednostkę powierzchni i na jednostkę produkcyjną zwierząt stwierdzone w niniejszej pracy wskazują na zmiany wynikające z ruchu cen środków produkcji i umownej opłaty pracy.

Nie uwzględniono różnic, jakie mogły wyniknąć na skutek zastosowania się poszczególnych rolników do różnic cen, polegających na zmianach w ilościowym zużyciu różnych środków produkcyjnych oraz możliwości substytucji droższych środków przez tańsze. Zmiany takie niewątpliwie w latach badanych występowały. Tendencję tych zmian uchwycić będzie można dopiero na podstawie wyników badań rachunkowych za te lata.

Opracowanie niniejsze, jak już zaznaczono na wstępie, stawia sobie za cel wskazać na tendencję w kształtowaniu się poziomu kosztów jednostkowych przy założeniu, że nie zmieniały się w latach badanych ani ilościowe zużycie środków ani wydajność.

Tabela 15
Nakłady w zł na 1 ha produkcji zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych w rejonie poznańsko-bydgoskim

Wyszczególnienie	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Pszenica								
Nasiona	531	531	531	520	421	421	421	412
Nawozy sztuczne	240	240	413	413	120	120	120	206
Obornik	446	535	477	535	446	535	477	535
Nawozy zielone	12	12	12	12	12	12	12	12
Środki ochronne	2	2	2	2	2	2	2	2
Koszt siły poc.	701	795	838	890	514	582	614	653
Wypożyczenie maszyn	25	25	30	77	25	25	30	77
Amortyzacja inw. martwego	174	174	206	535	131	131	155	402
Amortyzacja budynków	50	50	50	78	38	38	38	60
Umovna opłata pracy	1260	1320	1410	1530	882	924	987	1071
Razem nakłady	3441	3684	3969	4592	2591	2790	2856	3430
Jęczmień								
Nasiona	421	421	421	412	403	403	403	395
Nawozy sztuczne	230	230	230	395	240	240	240	413
Obornik	446	535	477	535	446	535	477	535
Nawozy zielone	12	12	12	12	12	12	12	12
Środki ochronne	2	2	2	2	2	2	2	2
Koszt siły poc.	586	663	700	744	540	612	646	687
Wypożyczenie maszyn	25	25	30	77	25	25	30	77
Amortyzacja inw. martwego	142	142	168	436	183	183	217	562
Amortyzacja budynków	41	41	41	64	52	52	52	82
Umovna opłata pracy	966	1012	1081	1173	966	1012	1081	1173
Razem nakłady	2871	3083	3162	3850	2869	3076	3160	3938
Owies								
Nasiona	1200	1400	1100	1400	375	375	375	375
Nawozy sztuczne	120	120	120	206	599	599	599	1030
Obornik	2201	2641	2355	2641	2201	2641	2355	2641
Nawozy zielone	58	58	58	58	58	58	58	58
Środki ochronne	2	2	2	2	2	2	2	2
Koszt siły poc.	1169	1325	1396	1485	1732	1964	2072	2200
Wypożyczenie maszyn	25	25	30	77	25	25	30	77
Amortyzacja inw. martwego	276	276	327	848	534	534	633	1641
Amortyzacja budynków	79	79	79	124	151	151	151	237
Umovna opłata pracy	1843	1935	2062	2237	4074	4268	4559	4947
Razem nakłady	6973	7861	7529	9078	9751	10617	10834	13208
Buraki cukrowe								
Nasiona	1200	1400	1100	1400	375	375	375	375
Nawozy sztuczne	120	120	120	206	599	599	599	1030
Obornik	2201	2641	2355	2641	2201	2641	2355	2641
Nawozy zielone	58	58	58	58	58	58	58	58
Środki ochronne	2	2	2	2	2	2	2	2
Koszt siły poc.	1169	1325	1396	1485	1732	1964	2072	2200
Wypożyczenie maszyn	25	25	30	77	25	25	30	77
Amortyzacja inw. martwego	276	276	327	848	534	534	633	1641
Amortyzacja budynków	79	79	79	124	151	151	151	237
Umovna opłata pracy	1843	1935	2062	2237	4074	4268	4559	4947
Razem nakłady	6973	7861	7529	9078	9751	10617	10834	13208

Tabela 16

Koszty jednostkowe produkcji zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych w zł/q
(bez świadczeń)

Rejon \ Rok	Poznańsko-bydgoski		Południowo-lubelski		Białostocki		Południowo-zachodni		Południowo-wschodni	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Pszenica										
1954/55	155	128	263	164	260	179	211	148	258	116
1955/56	191	141	259	175	275	202	214	161	309	214
1956/57	210	156	254	184	280	210	211	110	297	224
1957/58	243	190	281	230	330	252	257	218	348	282
Zyto										
1954/55	124	111	200	136	171	145	135	117	204	154
1955/56	144	124	206	148	196	166	146	130	260	169
1956/57	149	128	202	154	201	172	147	132	256	178
1957/58	184	166	230	190	240	211	184	173	294	227
Jęczmień										
1954/55	157	110	236	133	225	157	169	125	249	164
1955/56	159	121	234	142	246	176	188	136	295	170
1956/57	159	125	232	148	248	182	183	141	292	188
1957/58	224	161	272	187	311	225	215	176	348	233
Owies										
1954/55	141	109	224	142	211	143	166	132	225	150
1955/56	160	120	225	152	233	161	181	144	261	163
1956/57	160	124	223	158	231	167	177	148	261	171
1957/58	215	164	261	197	277	207	213	188	316	216
Ziemniaki										
1954/55	52	47	64	53	69	60	58	49	76	63
1955/56	61	53	75	57	92	68	71	55	100	70
1956/57	57	51	68	58	79	66	68	52	87	69
1957/58	67	62	74	65	91	78	75	63	99	82
Buraki cukrowe										
1954/55	37	29	56	48	.	.	43	32	.	.
1955/56	41	33	61	52	.	.	49	36	.	.
1956/57	42	33	59	54	.	.	48	37	.	.
1957/58	53	43	65	65	.	.	55	45	.	.

^a Przy przyjęciu średnich plonów według PIP (patrz tab. 5).

^b Przy przyjęciu średnich plonów według gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną (patrz tab. 6).

Tabela 16a

Koszty jednostkowe produkcji zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych w zł/q
(ze świadczeniami)

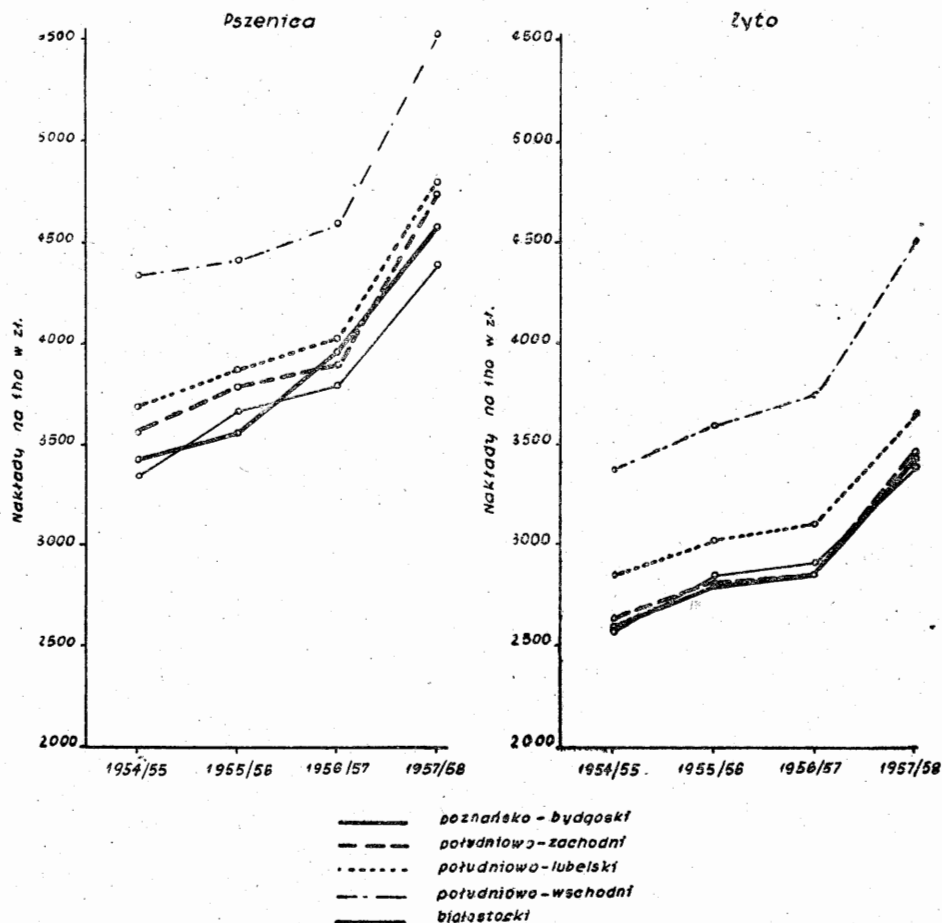
Rejon Rok	Poznańsko- bydgoski		Południowo- lubelski		Białostocki		Południowo- zachodni		Południowo- wschodni	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Pszenica										
1954/55	264	218	359	230	335	234	320	231	315	259
1955/56	306	233	354	244	349	259	321	248	381	267
1956/57	319	243	338	249	377	287	310	194	366	279
1957/58	310	246	339	279	378	290	311	270	389	317
Zyto										
1954/55	243	220	301	212	241	207	235	207	268	207
1955/56	267	235	307	227	269	230	254	229	336	223
1956/57	265	233	293	229	297	256	252	229	301	235
1957/58	257	234	295	247	286	253	249	234	353	275
Jęczmień										
1954/55	271	196	331	192	298	210	280	207	313	209
• 1955/56	268	209	327	204	320	231	298	221	367	226
1956/57	258	208	316	206	346	256	284	223	364	237
1957/58	294	214	332	231	359	261	276	228	407	277
Owies										
1954/55	245	195	337	207	281	195	276	219	285	194
1955/56	270	207	319	220	305	215	290	234	328	209
1956/57	261	207	308	222	324	238	279	236	329	219
1957/58	279	217	322	246	322	241	275	244	372	256
Ziemniaki										
1954/55	64	59	72	60	76	65	69	58	83	68
1955/56	75	65	85	64	100	74	83	64	100	76
1956/57	69	62	76	65	89	74	79	62	95	75
1957/58	55	69	80	70	95	82	82	69	105	87
Buraki cukrowe										
1954/55	41	33	59	51	.	.	48	35	.	.
1955/56	46	36	66	56	.	.	53	39	.	.
1956/57	47	37	63	58	.	.	52	40	.	.
1957/58	56	45	68	68	.	.	58	47	.	.

^a Przy przyjęciu średnich plonów według PIP (patrz tab. 5).

^b Przy przyjęciu średnich plonów według gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną (patrz tab. 6).

Tabela 17
Nakłady na bydło w przeliczeniu na 1 krowę i na trzodę chlewną na 100 kg żywca

Rok \ Rejon	poznańsko- bydgoski	południowo- lubelski	białostocki	południowo- zachodni	południowo- wschodni
Na 1 krowę zł					
1954/55	3913	.	3016	4027	4329
1955/56	3772	.	2696	3939	4387
1956/57	3997	.	3007	4174	4691
1957/58	4040	.	3021	4245	4863
Na 100 kg przyrostu trzody zł					
1954/55	1255	1509	1587	1307	1392
1955/56	1489	1591	1583	1368	1597
1956/57	1373	1528	1496	1315	1540
1957/58	1544	1685	1663	1457	1700

Wykres 1. Dynamika nakładów na 1 ha zbóż ozimych

Tabela 18.

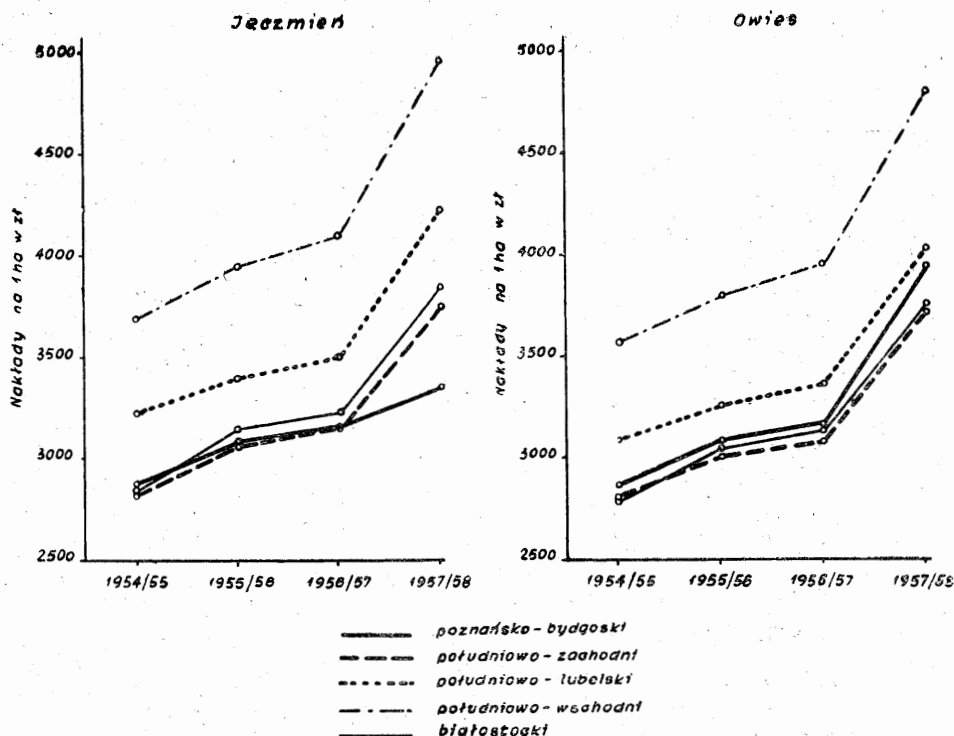
Nakłady w zł na 1 krowę w rejonie poznańsko-bydgoskim

Wyszczególnienie	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Ziarno	30,7	24,2	24,2	23,6
Otręby	151,4	162,3	162,3	206,8
Ospa	167,2	166,3	166,3	164,9
Makuchy	11,7	39,4	39,4	39,4
Ziemniaki	206,8	344,3	270,6	344,3
Okopowe pastewne	724,6	658,8	658,8	658,8
Przetwory okopowych	31,8	35,1	35,1	35,3
Siano	670,9	586,5	586,5	586,5
Słoma na paszę	335,5	367,3	367,3	367,3
Zielonki	630,7	647,6	647,6	647,6
Liście buraków cukrowych	269,6	256,5	256,5	256,5
Pastwisko	86,9	72,5	72,5	72,5
Mleko pełne	228,7	206,9	217,8	217,8
Mleko chude	17,8	13,1	14,9	14,9
Razem pasze	3564,3	3580,8	3519,8	3636,2
Ściółka	503,3	574,2	574,2	574,2
Koszty hodowli i leczenia	46,0	46,0	46,0	46,0
Koszt utrzymania koni	109,8	162,6	171,3	181,9
Światło i prąd	5,6	5,6	5,6	5,6
Amortyzacja budynków	64,8	64,8	64,8	101,7
Umowna opłata pracy	1008,0	1040,0	1134,0	1197,0
Razem nakłady brutto	5301,8	5474,0	5515,7	5742,6
Wartość obornika	1389,0	1702,2	1518,4	1702,2
Razem nakłady netto	3912,8	3771,8	3997,3	4040,4
a) mleko	3298,5	3110,4	3882,2	3244,3
b) żywiec	614,3	671,4	715,1	786,1
Świadczenia	895,0	908,0	887,0	617,0
Ogółem nakłady	4807,8	4679,8	4884,1	4657,1
a) mleko	4053,0	3846,8	4010,1	3740,1
b) żywiec	754,8	833,0	874,0	917,0

Tabela 19

**Nakłady w zł na produkcję 100 kg żywca trzody chlewnej
w rejonie poznańsko-bydgoskim**

Wyszczególnienie	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Ziarno	2,3	4,1	4,1	4,1
Otręby	52,9	60,5	60,5	60,5
Ospa	295,7	296,3	296,3	296,3
Ziemniaki	486,8	713,8	560,8	713,8
Mleko pełne	18,4	17,4	17,4	17,4
Mleko chude	71,3	77,8	77,8	77,8
Zielonki	56,6	61,3	61,3	61,3
Razem pasze	984,0	1231,2	1078,2	1231,2
Ściółka	25,1	25,1	25,1	25,1
Koszty utrzymania i leczenia	6,7	6,7	6,7	6,7
Utrzymanie konia	30,8	32,7	23,0	29,1
Światło i prąd	1,1	1,1	1,1	1,1
Amortyzacja budynków	15,1	15,1	15,1	23,7
Umowna opłata pracy	320,0	330,0	360,0	380,0
Razem nakłady brutto	1382,8	1641,5	1509,2	1696,9
Wartość obornika	127,5	153,0	136,0	153,0
Razem nakłady netto	1255,3	1488,9	1373,2	1543,9
Świadczenia	282,0	287,0	272,0	174,0
Ogółem nakłady	1537,3	1775,9	1645,2	1717,9

Wykres 2. Dynamika nakładów na 1 ha zbóż jarych

Tabela 20

**Koszty jednostkowe 1 litra mleka, 1 kg żywca wołowego
i 1 kg żywca wieprzowego w zł
(bez świadczeń)**

Rok \ Rejon	Poznańsko- bydgoski	Południo- wo-lubelski	Białostocki	Południo- wo-za- chodni	Południo- wo-wscho- dni
Koszt 1 litra mleka ^a zł					
1954/55	1,55	—	1,43	1,41	1,90
1955/56	1,56	—	1,41	1,40	1,93
1956/57	1,65	—	1,56	1,48	2,06
1957/58	1,63	—	1,53	1,47	2,08
Koszt 1 litra mleka ^b zł					
1954/55	1,65	—	1,51	1,60	2,08
1955/56	1,57	—	1,38	1,55	2,03
1956/57	1,64	—	1,48	1,65	2,14
1957/58	1,57	—	1,40	1,62	2,11
Koszt 1 kg żywca wołowego zł					
1954/55	5,32	—	4,94	4,86	6,58
1955/56	6,17	—	5,51	5,54	7,59
1956/57	6,57	—	6,24	5,94	8,20
1957/58	7,32	—	6,90	6,62	9,33
Koszt 1 kg żywca wieprzowego zł					
1954/55	12,55	15,09	15,87	13,07	13,92
1955/56	14,89	15,91	15,83	13,68	15,97
1956/57	13,73	15,28	14,96	13,15	15,40
1957/58	15,44	16,85	16,63	14,57	17,00

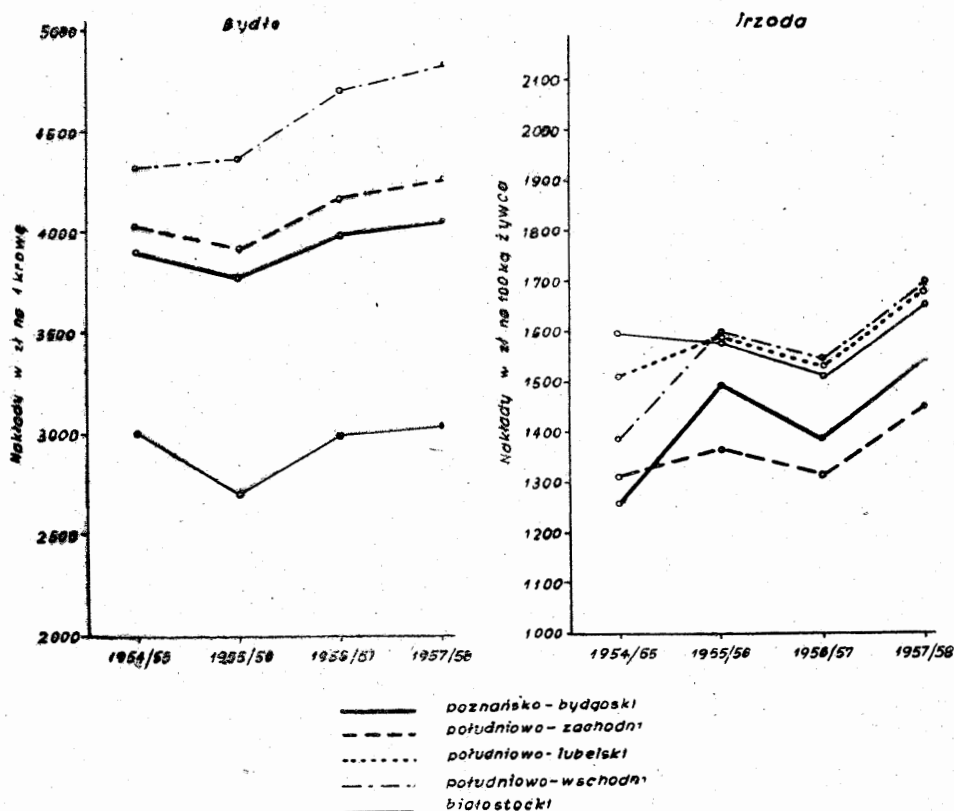
Tabela 20a

**Koszty jednostkowe 1 litra mleka, 1 kg żywca wołowego
i 1 kg żywca wieprzowego w zł
(ze świadczeniami)**

Rok \ Rejon	Poznańsko- bydgoski	Południo- wo-lubelski	Białostocki	Południo- wo-za- chodni	Południo- wo-wscho- dni
Koszt 1 litra mleka ^a zł					
1954/55	1,90	—	1,65	1,69	2,06
1955/56	1,93	—	1,65	1,69	2,10
1956/57	2,02	—	1,81	1,77	2,23
1957/58	1,88	—	1,71	1,68	2,22
Koszt 1 litra mleka ^b zł					
1954/55	2,02	—	1,73	1,91	2,26
1955/56	1,95	—	1,62	1,88	2,21
1956/57	2,01	—	1,71	1,97	2,33
1957/58	1,81	—	1,57	1,85	2,26
Koszt 1 kg żywca wołowego zł					
1954/55	6,54	—	5,69	5,70	7,13
1955/56	7,66	—	6,52	6,69	8,27
1956/57	8,03	—	7,24	7,12	8,92
1957/58	8,43	—	7,72	7,56	10,00
Koszt 1 kg żywca wieprzowego zł					
1954/55	15,37	16,53	17,19	14,93	15,06
1955/56	17,76	17,41	17,21	15,61	17,17
1956/57	16,45	16,69	16,32	15,01	16,65
1957/58	17,18	18,25	18,03	15,76	18,06

^a Przy przyjęciu mleczności średniej z 4 lat według IER (patrz tab. 8).

^b Przy przyjęciu mleczności średniej z 4 lat według korespondentów GUS (patrz tab. 9):

Wykres 4. Dynamika nakładów na produkcję zwierzęcą

E. МАРЧЕВСКА, М. СОКОЛОВСКА, Я. РАЙНШТАЙН

Институт Экономики Сельского Хозяйства

Варшава

ИЗДЕРЖКИ ПРОИЗВОДСТВА ОСНОВНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОДУКТОВ В КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ В 1954/55—1957/58 гг.

Содержание

На основе бюджетных исследований крестьянских хозяйств в 1951/52—1954/55 гг. исчислено производственные расходы на 1 га важнейших культур, расходы на 1 корову и на 100 кг. свиноводческой продукции. Принимая средний сбор и средний выход животноводческой продукции за 4 года, исчислено единичные издержки производства: хлеба, картофеля, сахарной свеклы, молока, говядины и свинины (живой вес).

Целью работы является представление образования тенденции и уровня единичных издержек производства в исследованных годах в разных районах страны, считая количественные расходы средств и производительность неизменными за данный период.

H. MARCZEWSKA, M. SOKOŁOWSKA, J. REINSTEIN
Institute of Agricultural Economics
Warsaw

ESTIMATED COSTS OF THE MAIN AGRICULTURAL PRODUCTS OF PEASANT FARMS IN THE YEARS 1954/55—1957/58

Summary

On the base of agricultural accounts for 1951/2—1954/5 investment means necessary to produce 1 ha main vegetation and means for 1 cow and 100 kg of swine production were estimated. On the base of the average for 4 years there given the unit costs of grain, potato, sugar beet, milk, cattle and swine. This work is to show the trends in forming the unit costs' level in mentioned years in various parts of this land by constant: means used and efficiency reached.